

Historisch-wetenschappelijk lijkt mij van belang dat het boek niet over één bedrijf handelt maar over bijna de gehele bedrijfstak, en over de historie van de gehele verzekeringsbedrijfstak is vrijwel niets gepubliceerd, behalve het in de aanhef genoemde gedenkboek uit 1957 en de beknopte publikatie van Gales ter gelegenheid van tien jaar Verbond van verzekeraars in 1988; maar dat gaat toch vooral over de organisaties. Voor historici kan verder van belang zijn, dat bijzonder weinig terughoudendheid betracht is. Ruimhartig wordt geciteerd uit notulen, brieven en aantekeningen, die beslist niet voor publikatie bestemd waren.

Dat brengt mij op enkele puntjes van kritiek. In de eerste plaats vraag ik mij af of het boek voor outsiders even leuk en boeiend is als voor insiders. In ieder geval zal de outsider hier en daar de draad wel eens kwijt raken, want er wordt vrij weinig uitgelegd. Verder is het relaas wel duidelijk geschreven vanuit de optiek van één van de fusiepartners, te weten de Hollandsche sociëteit. De oorzaak is wellicht de goudmijn vol informatie in de reeds genoemde directiedagboeken van de maatschappij. Tenslotte de kanttekening dat soms wel heel ver op de details ingegaan wordt. Dat had wellicht wat minder gekund. Toch is het wel boeiend te lezen hoe de directie van de Hollandsche sociëteit op één dag (28-11-1963) een gesprek voert met twee mogelijke fusiekandidaten en vervolgens telefoongesprekken met twee anderen. En die mochten dat van elkaar niet weten! Koorddansers noemt Adriaanse dat. Ik hoop de publikatie van het tweede boek nog mee te maken!

P. J. M. Köbben

D. Barnouw, *Rost van Tonningen. Fout tot het bittere eind* (Zutphen: Walburg pers, 1994, 152 blz., f34,50, ISBN 90 6011 875 8).

Weinig in de jeugd en vroege carrière van de generaalszoon, die Rost van Tonningen was, wijst in de richting van zijn latere volks radicalisme en zijn fatale rol in de bezettingstijd. Hij beleeft een gelukkige jeugd in Nederlands-Indië, studeert heel traditioneel rechten in Leiden, waar hij overigens veel energie aan het studentenleven besteedt, en krijgt na enige tijd de betrekking die hij wil, medewerker van de Volkenbond in Wenen. Ook zijn huwelijk laat, zo te zien, weinig te wensen over. Wel onder invloed van zijn (eerste) echtgenote wordt hij zelfs een tijdlang aanhanger van de Oxfordbeweging. In de *Arbeit* zogoed als in de *Liebe* lijkt er dus geen vuilte aan de lucht. Persoonlijke contacten en politieke ambities drijven hem echter, in het midden van de jaren dertig, in nationaal-socialistische richting. Mussert verwacht van Rosts toetreding aanvankelijk heel wat voordeel voor zijn beweging, maar diens *völkische* idealen en antiburgerlijke vechtsijl scheppen al spoedig een kloof tot de Leider en het gematigd deel van de NSB, die nooit meer overbrugd zal worden. De ronduit vijandige verhouding tussen de twee werkt in de bezettingsjaren ook ten nadele van Rost uit, want de Duitsers kiezen voor Mussert. Het streven van Rost naar een eigen politiek-maatschappelijke basis als commissaris voor de marxistische partijen mislukt, zijn invloed via verschillende economische en financiële functies (onder andere president van de Nederlandsche Bank) blijft als gevolg van Hirschfelds positie pover, en zijn Oostcompagnie ter kolonisatie van 'bevrijde' Oosteuropese territoria loopt op niets uit. Door zelfmoord in de Scheveningse gevangenis, juni 1945, maakt hij zelf een einde aan de reeks conflicten, teleurstellingen en mislukkingen van de laatste tien jaar van zijn leven.

Het moet beslist de bedoeling van de schrijver zijn geweest met het hier besproken boek een heel eenvoudige en toegankelijke levensschets te leveren. Daarin is hij geslaagd, al is hij niet bepaald een groot stilist. In een twaalfstal hoofdstukjes van steeds tien tot vijftien bladzijden

passeert Rosts leven de revue. Op geen enkele kwestie wordt echt diep ingegaan, en ook gedetailleerde uiteenzettingen ontbreken. Leesbaarheid stond als eis blijkbaar voorop. Het boekje is op die manier het best te beschouwen als een bijproduct van de omvangrijke bronnenuitgave in twee delen van de *Correspondentie van mr. M. M. Rost van Tonningen*, die door het Rijksinstituut voor oorlogsdocumentatie werd verzorgd en waarvan de schrijver het tweede deel voor zijn rekening nam. Dit laatste verscheen in 1993. De biografie draagt duidelijk de sporen van al dit voorbereidende werk. Er wordt veel en uitvoerig uit de *Correspondentie* geciteerd en wie de inleiding heeft gelezen, die Barnouw voor zijn bronnenuitgave heeft samengesteld zal in de tweede helft van het hier besproken boek niet veel nieuws meer aantreffen.

Een wetenschappelijke aanwinst kan deze publikatie dan ook niet worden genoemd; de specialist zal immers steeds op de *Correspondentie* teruggrijpen. Wel vormt het boek een handig en gemakkelijk leesbaar overzicht van Rosts leven. Het laatste hoofdstukje geeft bovendien een aardig beeld van 'Een lange nasleep met een actieve weduwe', zoals de titel luidt. Ook op deze dame heeft immers de ondertitel van het boek betrekking: 'fout tot het bittere eind'.

P. Luykx

Joh. de Vries, *Geschiedenis van de Nederlandsche Bank, V, De Nederlandsche Bank van 1914 tot 1948. Trips tijdvak 1931-1948, onderbroken door de tweede wereldoorlog* (NIBE-bankhistorische reeks XV; Amsterdam: Nederlands instituut voor het bank- en effectenbedrijf, 1994, 564 blz., ISBN 90 5516031 8).

In de grote vergaderzaal van de directie van de Nederlandsche Bank (DNB) hangen de portretten van de vroegere presidenten. In die galerij ontbreekt om zeer gegronde redenen één persoon. Deze-persoon en die redenen-woorden behandeld in het tweede-gedeelte van deel-V-van-de geschiedenis van onze centrale bank. De hoofdrol in dit verhaal is evenwel, zoals de titel al aangeeft, weggelegd voor mr. L. J. A. Trip. Deze volgde na de val van het pond sterling in 1931 Vissering op als president. Er stonden hem zware jaren te wachten. In ons land was de grote depressie wat later begonnen dan elders en hetzelfde zou gelden voor het latere herstel. Destijds werd en ook nu nog wordt de politiek van de gave gulden als de grote boosdoener beschouwd. Trip was van die politiek een fervent voorstander, maar De Vries laat nog eens duidelijk zien dat het zo eenvoudig niet geweest is. In 1936 zag de regering zich genoodzaakt de gouden standaard te laten schieten, omdat we alleen waren komen te staan. Daarna ging het inderdaad beter met onze economie, maar de opklaringen waren allesbehalve breed. Op economisch gebied had Nederland het te stellen met toenemende restricties op het gebied van de voor ons zo belangrijke internationale economische betrekkingen in het algemeen en die met Duitsland in het bijzonder. Uit de goudpolitiek blijkt, dat men bij de Nederlandsche Bank heeft ingezien, dat er een reële mogelijkheid was, dat uit die richting veel grotere rampspoed over ons land zou komen. Maar helaas was het niet mogelijk om de gehele voorraad tijdig naar veiliger plaatsen over te brengen.

De verdere lotgevallen van dat edelmetaal worden op boeiende wijze behandeld in het hoofdstuk over de tweede wereldoorlog. Tijdens de bezetting kon Trip, die allerminst pro-Duits was (273), tot april 1941 aanblijven. Hij trad toen af, omdat de Duitsers de deviezensgrens met hun eigen land ophieven. Hierdoor kon ons land ineens overspoeld worden met rijksmarken, die na inwisseling tegen guldens uiteindelijk bij de Nederlandsche Bank terechtwamen. Zelfs Rost